sanskrit 8 class book solution सदाचार

अभ्यासः

मौखिक

1. पूर्णवाक्येन उत्तरत-
(क) कस्य चत्वारि वर्धन्ते ?
उत्तरम् – अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः । (ख) अभिवादन शीलस्य कानि चत्वारि वर्धन्ते । उत्तरम् – अभिवादन शीलस्य आयु : विद्या यश : बलम् च वर्धन्ते ।
(ग) कति मान्य स्थानानि सन्ति ?
उत्तरम् – पञ्च मान्य स्थानानि सन्ति ।
(घ) पञ्च मान्य स्थानानि कानि सन्ति ?
उत्तरम् – वित्तं , बन्धुः , वर्गः कर्मः विद्या च एतानि पञ्च मान्य स्थानानि सन्ति ।
(ङ) कदा बुध्येत् ?
उत्तरम् -ब्रह्म मुहूर्ते बुध्येत् ।

2. सुस्पष्टम् उच्चारयत (साफ – साफ उच्चारण करें ।)

प्रश्नोत्तरम् –
ब्रूयात् बूयाताम् बुयुः
आचरेत् आचरेताम् आचरेयुः
भवेत् भवेताम् भवेयुः

3. पठत

न मित्रम् = अमित्रम्
न मेघ्यम् = अमेघ्यम्
न असूया = अनसूया
न पृष्ठः = अपृष्ठः
न न्यायेन = अन्यायेन
न उचितम् = अनुचितम् ।

लिखित

4. उदाहरणानुरूपं वाक्यानि रचयत –

नित्यं = वयं नित्यं विद्यालयं गच्छामः ।
पिता = पिता पुत्रेण सह गच्छति ।
स्वस्थः= सः स्वस्थः अस्ति ।
काञ्चनम् = काञ्चनम् सर्वे इच्छन्ति ।
जीवति = यस्य कीर्ति सः जीवति ।
रक्षार्थम् =देशस्य रक्षार्थम् अहं जीवामि ।

-

evidyarthi

5. मेलनं कुरुत

प्रश्नोत्तरं
सदाचारः =श्रेष्ठः
मेधावी = कस्यचित् वंशस्य पूर्वपुरुषः
सुभाषितम्= समय – विभागः
पूर्वजः = सुन्दरं वचनम्
गरीबः = सज्जननां व्यवहारः
मुहूर्तः = यः कश्चित् विलक्षणसंस्कारं धारयति ।

6. प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखतः
(क) कल्याणकामिना के नावमन्तव्याः ?
उत्तरम्- कल्याणकामिना आचार्यः पिता माता भ्राता पूर्वजः च नावमन्तव्याः ।
(ख) कस्मात् अमृतं ग्राह्यम् ?
उत्तरम् – विषात् अमृतं ग्राह्यम् ।
(ग) किम शौचं श्रेष्ठं स्मृतम् ?
उत्तरम् – अर्थ शौचं श्रेष्ठ स्मृतम् ।
(घ) कः शतं वर्षाणि जीवति ?
उत्तरम् -यः सदाचारः श्रद्धावान् अनसूयश्च नरः सः शतं वर्षाणि जीवति ।
(ङ) अपृष्टः किन्न कुर्यात् ?
उत्तरम् – अपृष्टः कस्यचिद् न ब्रूयात् ।

7. वर्णान् संयोज्य लिखत
यथा – व + इ + + त् + अ + म् = वित्तम

1. ब् + र् + आ + ह् + म् + अ = ब्राह्मः
2. म् + उ + ह् + ऊ + र् + त् + अ = मुहूर्तः
3. श् + र् + अ + द्+ ध् + आ = श्रद्धाः
4. श् + अर + इ + ग् + आ + र् + अ = श्रृंगार 5.3+ ज्+ ज् + व् + अ + ल् + अ = उज्जवलः

8. उदाहरणानुसार पदानि पृथक् कुरुत-
यथा- सर्वेषामेव = सर्वेषाम् + एव
उत्तरम्
लोकमाचरेत् = लोकम् + आचरेत् ।
। रक्षार्थमायुषः = रक्षार्थम् + आयुषः
वृत्तममेध्यात् = वृत्तम् + अमेध्यात् ।
प्रथममेव = प्रथमम् + एव
शौचानामर्थशौचम् = शौचानाम् + अर्थशौचम् ।

9. मञ्जूषायाः पदानि संयोज्य वाक्यानि रचयत –
(विशालः , गंगायाः , पूर्वभागे , मध्ये , तटे , गंगा , पर्वतानाम् ।)
यथा – भारतस्य उत्तरभागे कश्मीर राज्यम् अस्ति । (क) भारतस्य पूर्वभागे वंग प्रदेशः अस्ति ।

https://www.evidyarthi.in/

(ख) बिहारस्य मध्य गंगानदी प्रवहति ।
(ग) वंगोपसागरस्य तटे गंगा नदी प्रवहति ।
(घ) तीरे गंगायाः वाराणसी अस्ति ।
(ङ) पाटलिपुत्रस्य उत्तरभागे गंगा प्रवहति ।
(च) शोणनदः अतीव विशालः वर्त्तते ।
(छ) हिमालयः पर्वतानां राजा कथ्यते ।

10. मंजूषातः क्रियापदानि चित्वा रिक्तस्थानानि
पूरयत
(विराजते , चलत , भविष्यति , निवसामः , निवससि , आसन्)
यथा – वयं भारतवर्षे निवसामः ।
(क) त्वं कस्मिन् ग्राम निवससि ?
(ख) पाटलिपुत्रं मंगायास्तटे विराजते ।
(ग) राज्ञो दशरथस्य चत्वारः पुत्राः आसन् ।
(घ) भूयं अस्माभिः सह विद्यालयं चलत् ।
(ङ) अस्माकं विद्यालये श्वः वार्षिकोत्सवः भविष्यति ।

योग्यता – विस्तारः

पाठ से सम्बद्ध

प्राचीन काल से भारतीय संस्कृति में शिष्ट आचरण या सदाचार पर बल दिया गया है । इस देश की परम्परा में जिस व्यवहार से सामाजिक सामंजस्य बना रहे , दूसरे लोग प्रसन्नता का अनुभव करें तथा जो अनुकरणीय हो उसे सदाचार के अन्तर्गत रखा जाता था । विभिन्न पुराणों में दैनिक जीवन में पालने योग्य ऐसे नियमों की लम्बी – लम्बी सूचियाँ दी गयी हैं । भौतिक युग में उनमें कुछ हास्यास्पद या व्यङ्ग्य का पात्र भी बन गई हैं । किन्तु अधिकांश आचरण समय. से खरे उतरे हैं । जैसे बड़े लोगों का सम्मान करना , सत्संगति , आर्थिक ऋजुता (ईमानदारी) , सत्य का पालन , ज्ञान के प्रति उत्सुकता इत्यादि । इनको आज के नीतिशास्त्री " मानवमूल्य " मानते हैं ।
पाठ में दिये गये पद्यों का मूल भाव निम्नांकित है- श्लोक 1. विद्वान् को सही समय और पात्र के समक्ष बोलना चाहिए ।
श्लोक 2 .अभिवादन एवं बड़ों की सेवा का सत्फल । श्लोक 3. सम्माननीय वस्तुओं का तारतम्य धन से लेकर चिद्या तक ।
श्लोक 4 .प्रातःकालीन स्वास्थ्यप्रद कार्य ।
श्लोक 5. संकट में भी तिरस्कार न करने योग्य व्यक्ति!
श्लोक 6 .अच्छी वस्तुओं के उद्भव स्थान की चिन्ता नहीं करनी चाहिए ।
श्लोक 7 .सदाचारी की प्रशंसा ।
श्लोक 8. धनविषयक पवित्रता का महत्त्व ।

व्याकरण से सम्बद्ध :

संख्यावाचक शब्द (76 से 100 तक) – पूर्व पाठ में दिये गये संकेतों के अनुसार इन संख्याओं का भी प्रयोग होता है । कुछ संख्याओं के दो – दो रूप होते हैं , विशेष रूप से द्वि और अष्ट से जुड़ने वाले शब्द तथा शून्ययुक्त संख्या के पूर्व के शब्द । इनपर ध्यान देना चाहिए । यद्यपि कोई एक रूप ही लोकप्रिय होता है तथापि वाद की भाषाओं में विकास की दृष्टि से दोनों विकल्पों का महत्व है।
76 षट्सप्ततिः

https://www.evidyarthi.in/

77 सप्तसप्ततिः
78 अष्टासप्ततिः / अष्टसप्ततिः
79 नवसप्ततिः / एकोनाशीतिः
80 अशीतिः
81 एकाशीतिः
82 द्वयशीतिः
83 त्रयशीतिः
84 चतुरशीतिः
85 पञ्चाशीतिः
86 घडशीतिः
87 सप्ताशीतिः
88 अष्टाशीतिः
89 नवाशीति : / एकोननवतिः
90 नवतिः
91 एकनवतिः
92 द्वानवति द्विनवतिः
93 त्रयोनवतिः / त्रिनवतिः
94 चतुर्नवतिः
95 पञ्चनवतिः
96 षण्णवतिः
97 सप्तनवतिः
98 अष्टनवतिः
99नवनवतिः / एकोनशवत्
100 शतम्

https://www.evidyarthi.in/